

Kollár János és a budapesti Egyetemi Könyvtár kapcsolatai

A Duna-táji népek egymásrautaltsága olyan helyzeti, geopolitikai, kulturális és gazdasági adottság, amelyet közös történelmi szálak is szőnek át. Ennek az egymásrautaltságnak és így összefonódásnak is valamennyi területen számtalan példáját tudjuk regisztrálni. Itt most azokra a baráti, tudományos kapcsolatokra fogok rámutatni, amelyek KOLLÁR János (1793—1852) és a budapesti Egyetemi Könyvtár (a továbbiakban EK) és annak tudós igazgatója, TOLDY Ferenc között jöttek létre. KOLLÁR, a szlávok nagy apostola, a *Slávy dcera* lírikus eposz világhírű szerzője, a szláv irodalmi kölcsönösség hirdetője harminc éven át (1819—1849) a ma is fennálló pesti szlovák evangélikus gyülekezet lelkésze volt. Hatalmas és mai értelemben szakosítottnak is mondható könyvtára — ez a nem mindennapi gyűjtemény — amíg szóródása meg nem indult, KOLLÁR ötszobás lakásának csaknem zugát betöltötte; ezt famulusának és később utódjának, Jozef PODHRADSKÝnak feljegyzéseiből tudjuk. A gyűjtemény magva megmaradt; DRENYOVSKÝ János evang. lelkész és e sorok írója katalogizálta és azt most a budapesti szlovák evang. egyházközség gondozza és őrzi. Azt, hogy ez a könyvtár eredetileg és számszerűen hány önálló tételt tartalmazott, nem tudjuk, mert erre vonatkozó feljegyzésről vagy katalogizálásról sem tudunk; ha volt is ilyen, az elveszett. KOLLÁR könyvtárára vonatkozólag azonban igen sok utalás, feljegyzés maradt fenn, és így, ha nem is pontosan, de nagy vonalakban, bizonyos keretek között képet tudunk alkotni eredetéről, céljairól és egyes részeknek további sorsáról is. Ennek teljes feldolgozása még hátravan, az adatok össze vannak gyűjtve; itt egy fejezetet adok a Kollár-könyvtár történetéből, amely minket a legközelebb-ről érint és érdekel.

KOLLÁR gyűjteményének egy része, a magja, így az egyházi jellegű és a szolgálatban nélkülözhetetlen művek, más vonalon viszont az akkori cseh kultúrélet produktumai, például a múzeumi folyóiratok Budapesten maradtak. Ezeket részletesen címről címre, tételtől tételre tanulmányom második, még megírandó felében ugyanígy óhajtom bemutatni és felsorolni. A könyvtárnak, illetve lényeges részének fennmaradása részben véletlennek, részben (az ez egyszer hasznos) nemtörődömségnek tulajdonítható. Lelő-, illetve őrzőhelye 1867 után, a szlovák evang. templom felépítésétől és befejezésétől kezdve kétségtelenül a Rákóczi (akkor még Kerepesi) út ma 59/a számú épületében, valószínűleg a templomban volt, hiszen az ilyen nagy tömegű (10—12 ezer darab) közgyűjtemény jellegű könyvtártól, illetve annak kezelésétől úgy látszik mind a paróchus, mind a tanító szabadulni igyekezett. Egy bizonyos: 1965-ben, amikor felkutatására, rendszerezésére és megóvására sor került, a leghelyesebb helyekről kellett összeszedni a több évtizedes porral fedett, zugokban, templomi szekrényekben és lezárt fiókokban, sőt a torony lépcső-feljárataiban is szerteszét heverő könyveket, iratokat, faszceikulusokat. Néhány irat és könyv a lelkészi hivatalban is megmaradt.

Kollár, mint a legtöbb könyvgyűjtő, nemcsak óvta, őrizte gyűjteményét, hanem állandó mozgásban is tartotta; vásárolt, eladott, cserélt és nem utolsósorban ajándékozott is. Határozottan megállapíthatjuk azt is, hogy 1849. márc. 27-én, amikor végleg búcsút mondott Budapestnek, csaknem érintetlenül hagyta itt könyvállományát, hiszen legföljebb néhány kedves emléket, könyvet vihettek volna magával a nélkülözhetetlen úti holmi, ruházat, fehérenemű, élelmiszer mellett, és a katonai helyzet sem tette lehetővé a nagyobb magán-szállításokat. Ezt bizonyítják a Budapesten hagyott, a 16. századba visszanyúló egyházi művek is, amelyeket terjedelmük miatt sem tudott volna magával vinni. KOLLÁR már nem is lelkésznek, hanem végső fokon *egyetemi tanárnak* ment ki Bécsbe, de szemét könyvtáráról mégsem vette le haláláig, 1852 januárjáig, és — talán egy kisebb részét — maga után is küldette. Bécsben újabb könyvgyűjtésbe foghatott, mert özvegye kiárusította ottani könyveit.¹

1849-től kezdve a könyvtár sorsát lépésről lépésre követni nem tudom. Tekintettel arra, hogy a gyülekezet 1853-ban, illetve 1856-ban a Kerepesi úton már építi iskoláját és paróchiáját, feltételezhető az is, hogy az addig a Deák téren (akkor a Szénpiacon) elfekvő és Jozef PODHRADSKÝ lelkész gondozásában levő könyvtárt a központból egyidejűleg az iskola vagy a lelkészlak és iroda helyiségébe szállították át. Ennek pontos idejét ma már nem lehet megállapítani. 1965-ben azt regisztráltuk, ami megmaradt. Elhelyezéséből arra lehet következtetni, hogy — a könyvtár állagának szerencséjére — az egymást felváltó paróchusok megelégedtek azzal, hogy a rendezetlen és így előttük ismeretlen anyag jól el van helyezve, és sem idejük, sem kedvük nem volt hozzá, hogy a könyvtár lappangó voltát megszüntessék, szent csöndjét megbolygassák. Persze — különösen 1849-től kezdve — KOLLÁR távozása és korai halála után egy és más el is tűnhetett, el is kallódhatott vagy el is pusztulhatott a könyvanyagból; a könyvtárnak gazdája nem levén, egyes példányok esetleges „kikölcsönzését” vagy eltűnését senki sem tartotta számon.

ORMIS szlovák bibliográfus és irodalomtörténész nagyszabású összeállításá² idevonatkozó adatokat is tartalmaz. A csaknem 3000 tétel alapos szemügyre vételezése után 13 helyen találtam a könyvtárra vonatkozó vagy azzal kapcsolatos adalékot. Ezek szerint az 1833-ban alapított pesti Orvostudományi Társaság részesült könyvadományban; a továbbiakban BOBČEK egyházi szarvasi unokaöccsének (1854-i és 1882-i adatok), a lőcsei szlovák ifjúsági önképzőkörnek és egy szlovák egyetemi hallgatónak voltak KOLLÁRTól ajándékozott művei; a prágai múzeum 1830-ban KOLLÁRTól és 1891-ben lányától, illetve vejétől kapott könyveket.

Mielőtt ezeket az adatokat is feldolgoznom, elsősorban a budapesti Egyetemi Könyvtár és KOLLÁR János kapcsolataira óhajtok rámutatni nemcsak azért, mert hozzánk ma is ez áll legközelebb, hanem azért is, mert ezek a kapcsolatok is rávilágítanak azokra a szoros baráti nexusokra, amelyek KOLLÁR Bécsbe távozása után is fennállottak közötté és a magyar tudomány vezető tényezői között.³

¹ ŠEMBEROVA, Zdeňka: *Drobné vzpomínky*. A PASTRNEK szerkesztésében megjelent gyűjteményes kötetben (*Jan Kollár 1793—1852*. Viedeň, 1893. 81. p.). A szerző ŠEMBERA bécsi egy. tanárt idézi, aki szerinte jó tanácsadója volt KOLLÁR özvegyének férje értékes könyvtárának eladásánál.

² Ján V. ORMIS: *Bibliografia Jána Kollára*. Bratislava, 1954.

³ Itt hálás köszönetemet fejezem ki dr. TÓTH Andrásnak, az EK osztályvezetőjének, aki az erre vonatkozó dokumentumokat fáradságos utánjárás után rendelkezésemre bocsátotta.

Az EK-nak akkor már TOLDY Ferenc volt az igazgatója, akinek magatartását és szerepét, főleg tudománypolitikai működését TÓTH András világította meg.⁴ TOLDY Ferenc 1843-tól állt az EK élén, a kapcsolatok közötté és KOLLÁR között már jóval a forradalom előtt indultak meg. Ezek szubjektív alapját most már hiába akarnók beállítani, annyi azonban bizonyos, hogy egymás működését és közéleti tevékenységét jól ismerték és a kölcsönös megbecsülés, egymás értékeinek ismerete és elismerése volt az alap, amely KOLLÁR magyar barátai közé sorolhatta a nagynevű irodalomtörténészt is. Kétségtelen az is, hogy KOLLÁR esetében a tudományos kutatásnak szeretete nyilvánult meg egy vezető magyar kultúrintézménnyel kapcsolatban, amelynek eladott, adományozott és amellyel csereviszonyba is került. KOLLÁR mint az EK gyűjteményének gyarapítója is előkelő helyet foglal el művelődéstörténelmünkben. Ezt TÓTH András is megállapítja tanulmányában,⁵ amikor az EK nevezetesebb adományozói között István nádor után mindjárt KOLLÁR Jánost, „a kiváló szlávistát” emeli ki.

Sajnos, nem minden műről lehet hitelesen megállapítani, hogy az KOLLÁR könyvtárához tartozott-e, illetve onnan került-e ki. KOLLÁR azok közé a gyűjtők közé tartozott, akik könyvtulajdonukat semmilyen módon sem jelölték meg. Ex librist vagy aláírást hiába keresnénk ebben a könyvtárban, de a neki ajánlott művek egyikén-másikán az ajándékozó neve és a Kollárnak szóló ajánlás fennmaradt.

Az előbb mondottak alapján természetes, hogy akkori legnagyobb vezető kultúrintézményünk, maga TOLDY is milyen nagy érdeklődést tanúsított a szláv nyelvű, illetve a szlavisztikával foglalkozó, azzal valamilyen kapcsolatban álló tudományos irodalom iránt. Hiszen KOLLÁR könyvtára általánosan szláv jellegű volt és ebből csak ilyen könyvek juthattak az EK tulajdonába. Íme egy kelet nélküli bejegyzésben a következőket olvashatjuk:

Ószláv	Kollártól vett	-----	2	[drb]
Lengyel	„	„	-----	33
Orosz	„	„	-----	17
Cseh	„	„	-----	3
Ajánd. tót 1 köt.				

Ez összesen 56 kötetet jelent; sajnos, címfelsorolásuk hiányzik.

Az EK szerzeményi naplójában — melyet TOLDY Ferenc hosszú éveken át személyesen vezetett — 1847. február 12-én kelt egy nagyobb szabású könyv-cserére vonatkozó bejegyzést találunk a következő szöveggel:

Kollár János pesti ev. predikátorral a következőket cseréltem be a Hist. Dipl. Reformationis in Hung. című könyv kettős példányaira:

1. Descriptio antiquarum Slavo Russicarum Monetarum (lingua russica) Tomi I. II. III. cum figuris lithogr. Moseva, 1834, 7, 8. n8r.
2. Recordationes de Sicilia anot. A. Cserkow. (lingu. russ) Moseva, 835, 7. 2 t.
3. Serbica Nationalis Musa edit. Wuk Stephanovics (Népdalok szerb nyelven) Vienn. 1815.
4. Hlasowé o potrebe Jednoty Spisowného Jazyka po cechy, morawany a slowáky. W Praze, 1846. 8r.
5. Sláwa Bohyné. De Slawa Dea (Solis) et origine nominis Slavorum (cultorum Solis) in epistolis ad amicum J. Šafarik a Joanne Kollár Pest, 839.

⁴ TÓTH András: *A pesti egyetemi könyvtár a modern fejlődés útján.* = Tanulmányok Budapest múltjából XI. 246–247. l.

⁵ Uo. 254. l.

6. Eiusd[em] Národní Zpiewanky . . . (tót népdalok, 2dik kötet) Buda 835.
7. Eiusd[em] Dila Básnická. [V] Budine, 1845. 2d köt.
8. Historia novissimae Lit. Slavo Boh. ab. a. 1825—37. auct.[ore] J. V. Michl Pragae, 1837. I. Lief.
9. E[dvard] von O[ttenfels] Gesch. Uebersicht d. Slavischen Sprache in ihren verschiedenen Mundarten u. d. Slav. Literatur. Lpzg. 1837
10. Dobrowsky: Entwurf z. einem allg. Etymologikon d. Slav. Sprache. Prag, 833.
11. [Dobrowsky] Glagolitica. Ein Anhang zum Slav. Prag, 1807.
12. G. P[alkovics] Abkunft d. Magyaren, dargethan v. Schlöser in seinem Nestor, Presb. 1827. (12 munka, 15 darabban).

A felsorolt műveket az EK-ban, a 9. számú kivételével, ma is megtaláltam, mint KOLLÁR emlékének hirdetőit és megörökítőit.

Mai értékeléssel nézve a dolgot, az is megállapítható, hogy KOLLÁR rendkívül ritka és értékes műveket adott cserébe a magyarországi reformáció történetét taglaló, latin nyelvű mű ellenében. Lényegileg tehát itt is nagylelkű ajándékozó volt, amit csak a Toldy személyéhez fűződő barátsággal és az EK-nak mint országos gyűjteménynek fontosságát átérző magatartással tudok indokolni.

A *Historia Diplomatica Reformationis in Hungaria* cím alatt valószínűleg OKOLICSÁNYI Pál műve rejtőzik, amely 1710-ben jelent meg, nem tekinthető ritkaságnak és az RMK III. 4721. szám alatt van regisztrálva. KOLLÁRnak a fenti műre lelkési hivatásában volt szüksége. Leírását és rendkívül hosszú címét SZINNYEINél megtaláljuk. TOLDY bejegyzéseit sem teljeseznek, sem tökéleteseknek nem mondhatom. Az üres zárójelezés is erre mutat.

A felszínes vagy összefoglaló, néha latin nyelvű bejegyzésekre más példánk is van. A KOLLÁRRal cserébe adott, 1. és 2. számú mű orosz nyelvű volt (*lingua russica*), de TOLDY — bizonyosan KOLLÁR bemondása alapján — a művek címét latinul adta meg. Mind a két műnek ugyanaz a szerzője, Alekszandr Dimitrievics CSERTKOV (1789—1858), kiváló orosz történetíró és numizmatikus. (Életrajzát lásd: *Русский Биографический Словарь XXII. 346—351 p. S.-Peterburg, 1905, új nyomat New York, 1962. TOLDY hibásan Cserkownak jelöli.*) Az itt mondottak vonatkoznak a 3. számú szerb nyelvű cserekönyvre is.

Itt említhetem meg, hogy *Csertkov* művének harmadik 1842-i moszkvai kiegészítését (kiadását) — *Kollárnak* szóló ajánlással — a pozsonyi liceális könyvtárban találtam meg a következő körbélyegzővel: „Évang. Schimkoinum Pozsony Pressburg Bratislava”. A címlap élén áll orosz nyelven „Milosztivomu goszudaru Janu Kolaru ot szocsinyityela” (a mélyen tisztelt Kollár János úrnak a szerző). A mű tehát, illetve egy része, 1847-ben már régen KOLLÁR birtokában lehetett: ugyanakkor bizonyítja szerteágazó, nagy nemzetközi kapcsolatait is.

A legnagyobbszabású akció KOLLÁR és az EK között 1849 október havában jött létre. Erről a szerzeményi napló így számol be: „October 10. Kollár János Szláv gyűjtemény, összesen 380 kötet, novemberben kifizetendő 80.—” Vajon mi készíthette az akkor már Bécsbe költözött, katedráról prelegáló költőt ennek a valóságos kis könyvtárnak eladására? Találgathatjuk, de határozott választ nem tudunk adni. Anyagilag erre szüksége nem volt: már megvolt az a tízezer forintja, amelyet lányának kiházásítására szánt. És miből tevődött össze a 380 kötet? Ez megint a megfejthetetlen kérdések közé tartozik, mert — sajnos — addigi szokásához híven a könyvekbe bejegyzést alig tett, nevét meg nem vezette be. Rendkívül sajnálatos körülmény, hogy az eladott könyveknek címjegyzéke nincsen s azok összefoglalóan csak „szláv gyűjteménynek” vannak feltüntetve. Az EK katalógusának lapjain a volt tulajdono-

sokra utalás nincs. Szűrőpróbaképp megnéztem a KOLLÁR adta, pontos címmel felsorolt művek egy részét, de azokban a tulajdonosra semmiféle utalást vagy bejegyzést nem találtam. A nagy tömegű könyv eladását csak úgy lehet motiválni, hogy Pesten maradt könyvtárát átköltözése miatt *részben* likvidálni akarta és ebben TOLDY segítségével is számított. Ez a szándéka később oda módosult, hogy Pesten maradt könyveit Bécsbe akarta szállíttatni, ahogy az egy későbbi leveléből kiderült; adataim nincsenek arra vonatkozólag hogy ez a szándéka mennyire sikerült, mert csakhamar, 1852 januárjában meghalt.

A második figyelemre méltó momentum az, hogy semmiféle averzió nem vezette atekintetben, hogy egy *magyar* kultúrintézményt gazdagít értékes gyűjteményével, minthogy — amint mondtam — anyagi szempontból erre szüksége nem volt. Ezzel magyarázható az is, hogy az az ár, amelyet a 380 kötetért kért, oly alacsony volt, hogy ez az ügylet is félig-meddig ajándékosnak minősíthető.

Ugyanott olvashatjuk azt is, hogy híres olaszországi útleírásának egy példányát (*Cestopis od Jana Kollára*. Pest, 1843. képekkel) az EK-nak ajándékozta.

TOLDY kötelezvényében 1849 novemberére ígérte KOLLÁRnak a 80 Ft elküldését. Ez nem következett be, ezért azt KOLLÁR 1850. febr. 5-én megsürgette.⁶ Levelében többek között írja: „Den damals fehlenden *dritten Band* des Heldengedichtes *Osman* von Gundulic, habe ich noch im November v. J. von hier nach Pest durch Jf. Podhradský⁷ Lehrer an der evan. slav. Schule geschickt, ich zweifle nicht, dass Sie denselben auch richtig erhalten haben. — Mit vollkommener Achtung habe die Ehre zu sein Euer Wohlgeboren, Wien 5. Febr. 1850 ergebener Diener Johann Kollár, Professor an d. K. Universität zu Wien. Landstrasse, Bockgasse, 364: 1 Stock 12 Thür.”

TOLDY a levélre rávezette, hogy „fel[adva] és elküldve”. Ezt a naplóban még a következő, latin nyelvű bejegyzés erősíti meg: „Erogationes pro emendis libri annis 1849—51 facta II. Erogationes pro libris, 1849/50.7. Dno Professori vindobonensi Kollár pro Slavicis ft. 80.—” KOLLÁR az 1849/51. évi ajándékozók névsorában is szerepel. Donatores, Kollár Joannes 1 köt.

Az EK és KOLLÁR további kapcsolataira mutatnak a következő bejegyzések: „Beiktatás ideje 1850 martius 20. Kollár Ján. Osman Giva Gundulithja. 1ső köt. [V] Dubrovniku, (Raguza), 1826. pótlékul.” — Továbbá: „1850. július 12. Milovuk J. Szláv tulajdonnevek gyűjteménye. Kollár és Pacsics által. Buda 1828. ajándék.”⁸

Amint már említettem, KOLLÁR tényleg foglalkozott azzal a gondolattal, hogy hátrahagyott könyveit és iratait maga után Bécsbe szállíttatja; arra egyelőre nincs adatom, hogy ez tényleg megtörtént-e és ha igen, milyen mértékben. 1850. dec. 31-i keltezésű levelében TOLDY Ferencnek a következőket írja: „Meine Bücher und Schriften sind noch grossentheils in Pest und ich hatte noch nicht Zeit alle ordentlich durchzugehen, weil ich dieses ganze Jahr mit Reisen und Archäologie sehr beschäftigt war. Sollte sich noch was finden,

⁶ Közlelebbről lásd az MTA levéltárában. Magyar Irodalmi Levelezés, 78. sz. Toldy Ferenc levéltárcája.

⁷ Jozef PODHRADSKÝ, KOLLÁR utóda a pesti szlovák evang. paróchián.

⁸ Ez így az eredeti cím rögtönzött és rövid magyar fordítása. A mű teljes címe: „Gmenoslov čili slownjk osobných gmen rozličných kmenů a nářečj národu slawenského sebraný od Jana Pačiča, rozmnožený, saustawený, latinským pjsmem a poznamenánjmi opatrěný od Jana Kollára. Wydaný Jozefem Milowukem. Typ. Kr. wšeučilište pestianské. Budjn 1828.”

denn ich traf bereits Anstalten zum Transport der Sachen nach Wien, so werde ich nicht vergessen die bereits angefangene Sammlung noch zu vermehren.”⁹ Tehát KOLLÁR Bécsből is gyarapítani akarja az EK könyvállományát, de korai halála megakadályozta abban, hogy terveit maradék nélkül végrehajthassa.

KOLLÁR összesen 453 művet adott el, ajándékozott illetve cserélt el az EK-val, és pedig kétségtelenül ma már ritkaság számba menő, de belső beccsel is bíró értékes műveket, amelyek a szlavisztika keretében igen előkelő helyet foglalhatnak el.

453 mű — hiszen ez valóságos kis könyvtár; s az, aki az EK-ban esetleg szlavisztikai kutatásokat végez, lépten-nyomon olyan művekbe ütközik, amelyekben valaha a halhatatlan alkotó és költő is lapozott.

Könyvtárát egész bizonyosan Bécsben is gyarapította, hiszen mint az archeológia professzorának számos szakkönyvre is szüksége volt; Pesten is állandóan bújta a könyvesboltokat, de a külföldiekkel is kapcsolatban állott. Özvegye — ahogy említettem — ŠEMBERA professzor segítségével árusította gyűjteményét; erről, sajnos, jegyzékünk nincs.

KOLLÁR, az egyetemi katedrát 1824-től ambicionáló, annak elnyerésére tudatosan törekvő pesti vezető kultúrtényező az EK-val kapcsolatban azt is szem előtt tarthatta, hogy Magyarország északi és délszláv főiskolai ifjúsága főleg a pesti egyetemen végzi tanulmányait. Lehetővé akarta tenni, hogy ez az ifjúság a szláv kultúra alkotásaival itt is megismerkedhessék, habár erre vonatkozó szándékairól vagy nyilatkozatáról nem tudunk. Kétségtelen azonban, hogy TOLDY Ferenc ezt a törekvését is a legmesszebbmenően honorálta.

Az a kívánsága, hogy könyveit és iratait részben vagy egészben elszállíttassa, már nem teljesedhetett be. Ideje is kevés volt; TOLDYhoz írott levele után kb. egy évre meghalt; a könyvtár, sok értékes följegyzés, protokollumok, KOLLÁR sajátkezűleg vezetett magyar nyelvű matrikulája, a 16. század egyházi és világi irodalma, az egykorú cseh folyóiratgyűjtemény itt maradtak. Az érdeklődő és kutató számára a könyvtár rendbeszedett állaga rendelkezésre áll Budapesten KOLLÁR egykori paróchiájának, a szlovák evang. egyházközségnek Rákóczi út 57/a szám alatti hivatalos helyiségeiben, az irattár pedig az Evangélikus Országos Levéltárban, VIII. Üllői út 24. sz. alatt.

GYÖRGY PODHRADSKY

Jan Kollárs Beziehungen zu der Budapester Universitätsbibliothek

Ján Kollár (1793–1852), der weltberühmte Verfasser des lyrischen Epos „Slávy dcera“, verbrachte die dreißig fruchtbaren Jahre seines schaffenden Mannesalters in Budapest als Pfarrer der hiesigen slowakisch-evangelischen Kirchengemeinde. Dasselbst erschienen auch seine Werke. Aus Budapest strahlte seine riesige geistige Wirkung auf das ganze Slawentum, mit dessen leitenden Faktoren er im stetigen Kontakt stand, aus. Es ist wohl natürlich, daß ein solcher schaffender Geist, der Dichter, Prediger, zuletzt Wiener Universitätsprofessor, ohne Besitz einer Reihe seinem Beruf entsprechender, ihn unterstützender und unentbehrlicher Bücher undenkbar ist. Seine Fünzimmerwohnung am Kohlmarkt (heute: Deák-Platz) war bis zum letzten Winkel gefüllt mit einer Menge von literarischen und wissenschaftlichen Werken der Slavistik in jeder Beziehung und in vielen Sprachen, sowie von Zeitschriften. Eine solche Bibliothek hat, besonders mit dem Leben eines hervorragenden Mannes verbunden, seine eigene Geschichte. Die vorliegende

⁹ Lásd a 6. jegyzetet.

Arbeit bezweckte die Bearbeitung dieses kulturhistorisch sehr interessanten und lehrreichen Kapitels aus Kollár's Leben und befaßt sich hier mit einem Sektor desselben, und zwar mit den Beziehungen Kollár's zur Budapester Universitätsbibliothek.

Kollár's Bibliothek war keine erstarrte Sammlung, sondern stets lebendig, mit Zuflüssen und Abgängen durch Tauschen und Schenken, Kauf und Verkauf, des Dichters Werksgeheimnisse zugleich erhellend und sich mit seinem Interessenwandel verändernd. Besonders charakteristisch sind in dieser Hinsicht Kollár's freundschaftliche Beziehungen zu dem gelehrten Direktor der Budapester Universitätsbibliothek, dem berühmten ungarischen Literaturhistoriker Franz Toldy. Als Resultat dieser Relation gelangten aus seiner Sammlung nicht weniger als 453, lauter wertvolle Werke durch Tausch oder Verkauf und als Geschenk in den Besitz der Universitätsbibliothek.

Begreiflicherweise wollte Kollár als Wiener Universitätsprofessor seine Bibliothek teilweise hinschicken lassen, doch kam es wohl nicht mehr dazu, da er — nachdem er am 27. März 1849 die ungarische Hauptstadt verließ, um an der Wiener Universität archäologische Vorlesungen zu halten — bereits im Januar 1852 starb. Der Kern seiner Bibliothek blieb also in Budapest und ist in Aufbewahrung der hiesigen slowakisch-evangelischen Kirchengemeinde (VIII. Rákóczi út 57/a) mit Katalog versehen dem Studium zugänglich. Das schriftliche Material befindet sich in dem Evangelischen Landesarchiv.